

Suurkiitos, Eri Klas!

Tampere Filharmonia esitti 13.2. Pirkanmaan ammattikorkeakoulun musiikinopiskelijoilla täydennettynä **Eri Klasin** johdolla hollantilaisen säveltäjän ja lyömäsoittajan **Henk de Vliegerin** sovittaman, 70-minuutin pituisen sinfonisen runon **Wagnerin Ringistä**. Kapellimestari **Edo de Waart** antoi sovitukselle aikanaan 1990-luvun alussa osuvan nimen **Orkesteriseikkailu Ringiin**. Tällä nimellä julkaistuna siitä tuli myös CD-hitti.

ON SELVÄÄ, että juuri *Ringistä* on tehty useita orkesterisarjoja, sillä tetralogian neljässä oopperassa orkesteri ei enää säästä laulua, vaan profetoi, kommentoi ja viittaa aikaisempiin tapahtumiin. Käytännössä orkesteri usein risteilee edestakaisin yli vokaalisen linjan ja jopa peittää sen alleen. Kehitys, jota jonkun mielestä ehkä ei voi sanoa edistykseksi, huipentuu *Jumalten tuhon* pitkissä välisoitoissa, joiden voidaan sanoa loppukohtauksen lisäksi saavan keskeisimmän aseman teoksessa. Wagneria on pidetty siirtymien mestarina. Aikaisemmin oopperoiden välisoittojen alkuperäinen syy ei ole sen syvällisempi kuin lavasteiden vaihto, mutta Wagnerilla niiden tarkoitus on usein viedä itsenäisesti draamaa eteenpäin.

Ringissä Wagner kasvatti määrällisesti orkesteria uskomattomiin mittasuhteisiin ja samalla kehitti orkestrointia tavalla, joka ilmaisurikkaudessaan ja värikkyydessään on ainutlaatuinen. Jo tässä on tarpeeksi aihetta tuoda *Ringin* orkesteriosuuksia sinfoniakonsertteihin. Myönnettäköön, että kokonaisuudesta irrotettuna tällaiset orkesterisarjat saattavat tehdä onton vaikutuksen, ja näin esitettynä ne ovat varmaankin musiikkidraaman vannotuneen ihailijan mielestä pelkkää sinfonista viihdettä. Näin ei ajatellut Ranskassa ja Saksassa pitkän aikaa asunut, venäläinen kirjailija Turgeniev, joka poistui Wagnerin oopperoiden esityksissä aitiostaan pitkien laulukohtausten ajaksi, mutta kiirehti paikalleen välisoittojen alkaessa. Toisaalta Wagner itse inhosi irrallisia orkesterisarjoja, joskin hän niitä ahkerasti esitti tehdäkseen musiikkiaan tunnetuksi. Joka tapauksessa *Ringistä* muo-

Henk de Vlieger

kattujen orkesterisarjojen tulo tunnettujen orkesterien kantaohjelmistoon on nykyisin tosiasia. Ehkä sama orkesterin esiin loittimisen tarve aiheutti 1961 ennenkuulumattoman tapahtuksen Govent Gardenin *Jumalten tuhon* esityksessä; yleisön jatkuvan, sinänsä etiketin vastaisten aplodien innostamana **Solti** esitti *Siegfriedin Reininmatkan* uudestaan. Mitään visuaalista antia ei välisoiton aikana yleisölle tarjottu, vaan

kysymys oli yksinomaan orkesterista.

Liian meluisasta Wagnerista toisinaan syytetty Solti korostikin, että on täysin perusteltua esittää Wagneria sinfoniakonserteissa, koska ahtaista orkesterimontuita soitettuina Wagnerin orkesterin dynaamisuus ja sen piirtämät laajat kaaret eivät itse asiassa tule selvästi esiin. Solti toikin konserttilavalle kaikki mahdolliset *Ringin* efektit häränsarvitorvia ja ukkoskonetta myöten melkoisella jyrinällä. Kuten **Mariss Jansonsin** ja **Mehtan** sarjoissa Soltin esityksissä käyrätorvet soivat (ainakin sovittajien itsensä johtamina) nousuissa ylös etuviistoon kohotettuina, mikä on Wagnerin jälkeinen, myöhäisromanttinen tapa lisätä vaskien intensiteettiä.

Soltin ja Mehtan sarjoissa orkesteriosuudet ja orkesterille sovitettujen oopperoiden kohtaukset esitetään eri numeroina. **Lorin Maazelin** paljon soitetussa *Ring ohne Worte* (Ring ilman sanoja) nimisessä sarjassa on sen sijaan pyritty jatkuvuuteen. Juuri tätä linjaa noudattaa Tampereella esitetty Vliegerin sarja, joka tauottomuudessaan mielestäni toteuttaa selkeästi ajatuksen Wagnerin päättymättömästä melodiasta. Eri Klasin johtamassa esityksessä korostettiin selkeästi säveln ilmentymistä tyhjyydestä, niiden virtaamista ja katoamista jälleen tyhjyyteen. Juuri tässä mielessä voidaan väittää, että esityksen vaikuttavimmat kohdat osuivatkin yli tunnin kestävästä sävelrunon alkuun ja loppuun. Kaiken alun, *Reininkullan* alkusoiton, esitys oli vaikuttava, rikkeetön ja elävä, kauniisti virtaava ja ilmeikäs. Alkusoittoon kytketyt muut *Reininkullan* kohdat esitettiin myös mieleenpainuvalla, raikkaalla tavalla, etenkin Nibelheimiin meno.

PELKÄSIN ERITYISESTI useista **Richard Straussin** sävelrunojen esityksistä tuttua ilmiötä; nimittäin sitä, että tauoton 70-minuuttin esitys muuttuu ajelehtiväksi, aneemiseksi, passiiviseksi massaksi. Mitään tällaista puuroutuvaa tasapäistymistä ei tapahtunut. Tosin *Valkyyrioiden ratsastusta* vaivasi melkoinen voiman puute, mutta sitä upeammin soi *Taikatuli*.

Sävelrunon keskiosa sujui kitkatta. Siegfriedin sankaruus nähdään nykyisin usein koomillisena, joten soolokäyrätorvensoittajan kömmähdykset *Siegfriedin san-*

karitekojen alussa sopi jossain mielessä teoksen parodiseen aspektiin. Loppuosa soolosta ja muut soolot sujuivat erinomaisesti. Paikoitellen vokaaliosuuksia oli kirjoitettu eri instrumenteille kuten Brünnhilden ja Siegfriedin kohtauksessa. Esityksen aikana tuli muutaman kerran auttamattomasti mieleen, olisiko Vliegerin ollut parasta korvata nämä sovituksensa niillä orkesteriosuuksilla, joita sarjaan ei oltu kelpuutettu. Kovinkaan kiitollista kuunneltavaa nämä jossain määrin keinotekoiset kohdat eivät olleet, vaikka ei lauluosien instrumentalisoimisessa mitään vikaa sinänsä ollut.

SÄVELRUNO OLI hyvin harjoitettu. Hyvä esitys varmaankin selitti sen, ettei yleisö vaikuttanut lainkaan väsyneeltä loppukohtauksen lähestyessä. *Surumarsilta* kuulija olisi odottanut enemmän dramaattista voimaa ja traagisuutta. Sitä parempi oli kuitenkin suurenmoisesti esitetty loppukohtaus. Tuskin koskaan olen konserttilavoilla kuullut *Brünnhilden uhritekoa* esitettyään näin kauniisti. Tunntui siltä, että Eri Klas olisi kuljettanut orkesterisarjan mukana koko *Ringin* lähes 17 tuntia kestävästä musiikin vaikuttavaan, kauniiseen päätökseen. Kaikki oli hyvin hallittua ja voimakkaasti etenevää. Jouset, jotka aiemmin olivat esiintyneet väröttömänä ja useassa kohtaa vaatimat- tomasti vailla pontta, soivat nyt rakkausaiheessa täyteläisen hehkuvasti. Päinvastoin kuin kuvittelin, lähinnä jousistossa soittaneet opiskelijasoittajat eivät toimineet pidäkkeinä. Loppu oli niin poikkeuksellisen vaikuttava, että se toi mieleen myös onnistuneen alun. Kiertokulku oli

Teksti:
Uolevi
Karrakoski

täydellinen. On myös muistettava, että laajennettunakin orkesterin kokoonpano oli vieläkin Wagner-orkesteriksi vajaakuinen, ja silti finaali meni näin hyvin. Huomiota saivat esityksen jälkeen osakseen ansaitusti vaskipuhaltimet, ennen kaikkea Wagner-tuubat ja käyrätorvet. Päinvastoin kuin Finlandia-talossa (erityisesti Helsinki-festivaalin konserteissa) yskimistä ei influenssaepidemiasta huolimatta hiljaisten osien aikana kuulunut.

Siitä yleisölle satunnaisten matkailijan kiitokset.

Ennen väliaikaa tähtisolisti **Ilja Gringolts** esitti **Sibeliuksen Viulukonserton**. Tämä konsertin alkuosa meni Turusta junalla Tampereelle saapuneelta turistilta ravintolaviihteen puolelle, mutta sitä tarkemmin tuli jälkiosaa kuunneltua. Suosittelen Tampere-talossa käyville lähellä sijaitsevaa Myllärit-nimistä ravintolaa.

Otin tämän konsertin tarkasteltavaksi, koska Eri Klas piti yhdistyksemme alkuaikoina Turussa erittäin hauskan luennon, jonka jatkumona konsertti on mahdollista nähdä. Oma osuutensa tämän konsertin ohjelman valinnassa lienee sillä, että Eri Klas on toiminut Vliegerin orkesterin, Hollannin radion sinfoniaorkesterin ylikapellimestarina. Näistä tuliaisista on syytä kiittää.

Tilli & sinappi & vasket & urut & Wagner

Johann Tilli Fasoltina Bayreuthissa

Viime kesän Espoon kirkon Urkuyö ja aaria –konserttisarjan päätöskonsertissa kuultiin hieman yllättävällä tavalla myös Wagneria. Päätöskonserttia juhlisti vielä **EKKU Peltomäen** valoteos ”*Kirkko ja Maa*”. Esityskokoonpano oli seuraava: **Johann Tilli**, basso, **Juhani Romppanen**, urut ja vaskikvintetti **Ytybrass**. Ohjelman pääpaino oli **Matti Laihon** sävellyksissä ja Wagner-sovituksissa. Näiden lisäksi **Juhani Romppanen** soitti urkusooloina **Sigfrid Karg-Elertin**, **Alexandre Guilmantin** ja **Zolt Gárdonyin** musiikkia.

Matti Laiho, joka on syntynyt 1979, on pienen ikänsä säveltänyt ja opiskelee nykyisin sävellystä Sibelius-Akatemiassa. Lisäksi hän on soittanut pienestä pitäen mm. Laihojen perhevaskiyhtyeessä

Ytybrassissa. Hänen isänsä **Väinö Laiho** on tunnettu – paitsi vaskimusiikin ystävä – luomusinapinviljelijä, diplomi-insinööri ja keksijä Pöytyältä. Hänen traktorin sahan kulkee dieselöljyn sijasta sinappiöljyllä. Kun hänen tuottamansa sinappi on vahvaa eli ytyä sinappia ja tuotantopaikkakunta Pöytyä, joka sisältää tuon tavaramerkin YTYÄ, on sanaleikki valmis ja vaskiyhtyeellä nimi. Johann Tilli on tehnyt yhteistyötä Väinö Laihon perheen kanssa useita vuosia esittäen Matti Laihon hänelle säveltämiä vaskisäestisiä kantaatteja. Tässä konsertissa näistä kantaateista kuultiin paitsi uusintaesityksiä myös kaksi kantaesitystä. Latinankielisen Raamatun tekstiin sävelletty ”*Iesu verba de grano sinapis*” sisältää siis sinapinsiemenvertauksen

tehdessä veikeän aasinsillan musiikin ja sinapinviljelyn välille. Niinpä eräs tuotemerkeistä onkin tillimausteinen ’Johann Tillille sovitettu!’ ’Oopperalaulajan Tillisinappi’, jonka purkissa on Johann Tillin kuva ja ko. kantaatin käsikirjoituksen ensimmäinen sivu. Musikaalista sinappia!

Matti Laihon musiikki pohjaa melodialle ja paremminkin duuri-mollitonaliiteetille kuin modernille ilmaisulle. Nimi on syytä laittaa ”korvan taakse”, sillä mitä todennäköisimmin hänestä kuullaan vielä säveltäjänä. Hän oli sovittanut kaksi Wagnerin monologia tähän konserttiin: Hans Sachs’in ”*Was duftet doch der Flieder*” Mestari laulajista sekä Hagenin monologin ”*Hier sitz ich*

zur wacht” Jumalten tuhosta. Näissä orkesterin korvasi vaskikvintetti ja urut. Äkkisältään kummallinen kokoonpano, eikö vain? Että tämäkin kokoonpano toimi erittäin hyvin vieden heti wagneriaaniin sfääreihin, voitaneen pitää jälleen osoituksena Wagnerin musiikin elinvoimasta. Johann Tilli lauloi monologit (ja tietysti myös Matti Laihon teokset) loistokkaan suvereenisti, kuten arvata saattoikin. Olin paikalla äänittämässä konserttia ja saatoin kiittää Tilliä henkilökohtaisesti myös hänen aivan hellyyttävän ihastuttavasta Fasoltistaan Bayreuthin Ringissä, jonka olin nähnyt vain pari viikkoa aikaisemmin. Tämä Fasolt on sydänjuuriaan myöten rakastunut Freiaan ja näin syntyy eräänlainen hirviö ja kaunotar -asetelma. — Yleisön joukossa oli myös **Heikki Siukola**, joten häntäkin saatoin kiittää hänen upeasta Savonlinnan Tristanistaan.

Ytybrassin soittajien viimeaikaiset kilpailuvoitot kielivät konsertin vaskisoiton tasosta. Juhani Romppainen kuuluu itsestään selvästi urkueittämme eliittiin. Niinpä konsertti oli kaikin puolin menestys ja innostavan juhlava päätös kesän konserttisarjalle.

Teksti:
Markku Lulli-Seppälä